

Ks. prof. dr hab. Marian Machinek
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
Wydział Teologii
ul. Hozjusza 15,
11-041 OLSZTYN

O C E N A

drugiej, poprawionej wersji
rozprawy doktorskiej ks. Tomasza Pieczyńskiego pt.
**„Konsekwencje bioetyczne aplikacji komórek macierzystych
we współczesnej medycynie”**
napisanej w Instytucie Nauk teologicznych
Uniwersytetu Szczecińskiego
pod kierunkiem ks. dra hab. Wiesława Dyka, prof. US
Szczecin 2021, ss. 217.

W recenzji pierwszej wersji pracy doktorskiej ks. Tomasza Pieczyńskiego [dalej: Autor] z 4 grudnia 2020 r. dokonałem obszernego omówienia jej treści, stąd nie ma potrzeby powtarzania przedstawionej tam charakterystyki. Warto przypomnieć jedynie, że zgłoszone zastrzeżenia nie dotyczyły ani tematu pracy, ani – poza drobnymi uwagami – języka i stylu, w jakim została napisana. Problem stanowiło przede wszystkim przeakcentowanie zgromadzonego materiału w stronę danych medycznych i związanych z medycyną, a niedostateczne uwzględnienie argumentacji etycznej i teologicznej. Chodziło także o uporządkowanie treści w taki sposób, aby teologiczny i antropologiczno-etyczny charakter pracy został uwypuklony. Wszystkie pozytywne elementy poprzedniej oceny pracy pozostają w mocy w stosunku do obecnie recenzowanej drugiej jej wersji. W konkluzji mojej poprzedniej recenzji opowiedziałem się za skierowaniem pracy z powrotem do Autora w celu dokonania zmian tych fragmentów, które wtedy uniemożliwiły pozytywną ocenę. Warto zatem skoncentrować się na ocenie dokonanych przez Autora korekt i uzupełnień.

1. Ocena dokonanych poprawek i uzupełnień

Pierwsze spojrzenie na pracę ujawnia, że wykaz *Bibliografii*, z jakiej Autor korzystał, został poszerzony o nowe publikacje. Chociaż objętość pracy prawie się nie zmieniła (różnica

jednej strony), to jednak spojrzenie na *Spis treści* pokazuje, że Autor na nowo pogrupował materiał zgromadzony w *Rozdziale II* i *Rozdziale III*. Odpowiada to zaleceniom recenzenta, który nie zgłaszał większych uwag do *Rozdziału I* i sugerował jego daleko idące pozostawienie w obecnej formie. Szkoda tylko, że Autor nie skorzystał ze sposobności, by poprawić, nieliczne wprawdzie, błędy gramatyczne i stylistyczne, jak np. na s. 30: „[...] etycznych kontrowersji, dotyczących ~~de~~ badań”; na stronie s. 31, przyp. 53: [...] kobiety nie chcą przychodzić przez to[...]” czy też na s. 54: „[...] zależał by”. Błędy te mogły ująć jego uwagi, gdyż nie zostały dostrzeżone i wspomniane także przez piszącego te słowa w poprzedniej recenzji. Autor usunął jednak inne, zasygnalizowane w poprzedniej recenzji błędy, które zostały wskazane, np. zamienił pojęcie „cenzura” na bardziej trafne „cezura”. Przeredagował także szereg fragmentów, które zostały sformułowane w 1 os. l. mnogiej, zamieniając je na formę bardziej bezosobową, np. wyrażenie „Nie możemy zaniedbywać [...]” – s. 146 w starej wersji pracy, zostało zamienione na: „Nieuzasadnione jest zaniedbywanie [...]” – s. 155 w nowej wersji.

Poważne zmiany dotyczą przede wszystkim *Rozdziału II*, którego obecna wersja jest o niemal dziesięć stron dłuższa od poprzedniej. Dzięki temu nie razi już jego relatywnie skromna objętość w stosunku do *Rozdziału III*. Treść *Rozdziału II* została niewątpliwie bardziej logicznie i czytelnie uporządkowana. Autor rozpoczyna teraz od argumentacji medyczno-przyrodniczej (w poprzedniej wersji był to dopiero paragraf 2 tego rozdziału), przechodząc dalej do rozbudowanej analizy argumentacji filozoficznej, jak i teologicznej, by ostatecznie przeanalizować aspekty prawne. W swojej poprzedniej ocenie recenzent sugerował pogłębienie argumentacji filozoficzno-etycznej oraz wyakcentowanie nauczania Kościoła katolickiego oraz argumentacji teologicznej. Autor uczynił zadość tym uwagom. Pierwszym uzupełnieniem jest dodanie na początku paragrafu 2 osobnego punktu (2.1.) zatytułowanego *Filozoficzne podstawy ogólnej koncepcji człowieka jako fundamentalnego dawcy komórek macierzystych* (s. 67-72). Pomijając nieco karkołomny zwrot „fundamentalny dawca”, punkt ten oddaje problematykę sporu wokół statusu moralnego osoby. Autor wybrał refleksję Viktora Frankla, uzupełniając ją przemyśleniami filozofów wartości, by podkreślić złożoną strukturę osoby ludzkiej, która – zastosowana do tytułowego zagadnienia pracy – nie pozwala na traktowanie ludzkich embrionów jedynie jako materiału biologicznego. Jak argumentuje Autor, „w przypadku pozyskiwania komórek macierzystych, należy w ocenie etyczno-moralnej wziąć pod uwagę głębię, a także jednostkowy i duchowy wymiar ludzkiej osoby i jej egzystencji” (s. 72).

Drugim uzupełnieniem jest osobny paragraf (paragraf 4) dotyczący aspektów teologicznych zagadnienia pozyskiwania i wykorzystania komórek macierzystych (s. 94-97). Autor przywołał kilka dokumentów wydanych zarówno przez Magisterium Kościoła, jak też przez doradcze gremia Stolicy Apostolskiej oraz wypowiedzi Episkopatu Polski. We wszystkich jest podkreślona podstawowa przesłanka, jaką jest godność i nienaruszalność życia ludzkiego od poczęcia do naturalnej śmierci. Autor podkreśla, że „wypowiedzi Urzędu Nauczycielskiego Kościoła katolickiego formułowane są nie tylko na przesłankach wpływających z Objawienia. Równie ważna w argumentowaniu stanowiska katolickiego w przedmiotowej sprawie jest refleksja rozumowa nad danymi pochodzącymi z badań nauk biomedycznych” (s. 97). W tym paragrafie został wykorzystany i rozbudowany materiał, który w poprzedniej wersji pracy został umieszczony w ramach przeglądu stanowisk różnych religii świata (s. 82-85).

Wreszcie trzecim dodatkiem jest uzupełnienie paragrafu 5 dotyczącego regulacji prawnych, istotnych dla tytułowego zagadnienia, o kilkustronicową analizę dotyczącą sytuacji w prawie europejskim, obejmującą przede wszystkim Europejską Konwencję Bioetyczną oraz Rezolucję nr 1352 Rady Europy.

W poprzedniej recenzji zaleciłem również poważne zmodyfikowanie *Rozdziału III*, aby nie stanowił oderwanego od reszty rozprawy wykładu dotyczącego medycyny systemowej, ale był rzeczywiście analizą wpływu badań nad komórkami macierzystymi oraz ich zastosowania na kształt współczesnej medycyny. Szczególnie zalecono przebudowanie części paragrafu 3.2. oraz całego paragrafu 3.3. Autor pozostawił w prawie niezmiennej formie paragrafy 1 i 2, usuwając jedynie pewne szczegółowe fragmenty, dotyczące badań medycznych i ich zastosowania. Dodane zostały natomiast pojedyncze zdania, które odnoszą się do terapii z zastosowaniem komórek macierzystych (np. na s. 153-154). Materiał zawarty w paragrafie 3.3. został natomiast na nowo uporządkowany i ukierunkowany na kluczowe zagadnienie całej pracy. Usuniętych zostało sześć podpunktów tego paragrafu i odchudzony został o kilka stron (z dwudziestu do trzynastu stron) zgromadzony w nich materiał. Autor usunął także trzy spośród ośmiu grafik, które dotyczyły szczegółów koncepcji medycyny, drugorzędnych dla głównego tematu pracy (wykaz rycin na s. 212; w pierwszej wersji pracy – na s. 211). We wprowadzeniu do tego rozdziału Autor dodał fragment, w którym – sięgając do instrukcji Kongregacji Nauki Wiary *Dignitas personae* – uzasadnia związek między zawartymi w tym rozdziale rozważaniami na temat koncepcji medycyny z kwestią komórek macierzystych. Nie uwzględnienie holistycznej koncepcji medycyny może „skutkować tym, że lekarz skoncentrowany na chorobie, a nie na pacjencie, ulegnie pokusie nowych technik

zdolnych produkować komórki macierzyste typu embrionalnego [...], jednakże bez wystarczającej refleksji nad ontologicznym statusem otrzymanego w ten sposób *produktu*” (s. 142).

Patrząc na całość dokonanych zmian, odnosi się wrażenie pewnego niedosytu. Gdyby Autor zamierzał opublikować swoją pracę, powinien przede wszystkim wyraźnie oddzielić omawianie poglądów różnych myślicieli i badaczy od formułowania własnego stanowiska, przez co zostałaby poprawiona spójność i przejrzystość pracy. Jednak generalnie rzecz biorąc, lektura nowej wersji pracy doktorskiej ks. Tomasza Pieczyńskiego pokazuje, że wprowadził on uzupełnienia i poprawki w sposób, który można uznać za satysfakcjonujący.

2. Wniosek końcowy

Dokonane przez Autora poprawki zasadniczo dotyczyły nowego pogrupowania materiału oraz redukcji rozwlekłych, medycznych szczegółów i grafik, które wykraczały poza tematykę pracy. Autor poczynił trzy istotne uzupełnienia: jedno dotyczące dyskusji antropologicznej, będącej podstawą rozstrzygnięć etycznych dotyczących produkcji i używania komórek macierzystych, drugie – dotyczące stanowisko Kościoła katolickiego i argumentacji teologicznej i trzecie – dotyczące europejskich regulacji prawnych. Każdy z tych dodatków nie jest wprawdzie obszerny, jednak – wraz z innymi drobnymi dodatkami i uzupełnieniami – zmieniają one wyraźnie akcent całej pracy: nie jest już ona tak jednostronnie skoncentrowana na problematyce medycznej, jak to było w poprzedniej jej wersji.

Skorygowana wersja pracy nie jest wprawdzie jeszcze dziełem doskonałym. Jednak w ogólnej ocenie wprowadzone uzupełnienia i korekty oraz nowe uporządkowanie dokonanych analiz sprawiają, że w obecnym kształcie praca jako całość spełnia wymagania ustawowe stawiane pracom doktorskim.

Opowiadam się zatem za dopuszczeniem ks. Tomasza Pieczyńskiego do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Ks. prof. dr hab. Marian Machinek
Wydział Teologii UWM w Olsztynie

Olsztyn, 18 VI 2021

